

A MAGÁNJOGI FELELŐSSÉG IRÁNYAIRÓL A NEMZETKÖZI GAZDASÁGI KAPCSOLATOK JOGÁBAN

NOCHTA Tibor*

1. Felelősségi sokszínűség a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogában

Bánrévy Gábor professzor úr emlékének tisztelgő referátumom elején a tőle származó elméleti megközelítés felhasználásával is egy fontos kérdést teszek fel. Vajon a nemzetközi gazdasági kapcsolatokra vonatkozó viszonylagosan önálló és komplex közjogi és magánjogi joganyagot szemlélve milyen kontextusokban és milyen irányokban van jelentősége felelősségi kérdéseknek? A választ megnehezíti, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatok tényállásaira egyidejűleg kell alkalmazni sok esetben nemzetközi jogi, közjogi és magánjogi, valamint kollíziós normákat. Sőt a mai magyar magánjogtudományban létezik olyan felfogás is, amely egészen odáig elmegy, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogát a következők szerint minősíti: „Egy különböző gyökerekből eredő, eklektikusan összeállított, összehordott elemekből álló joganyag, amelynek teljes konzisztencia hiánya van”¹.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok döntően szerződéses jellegű kapcsolatok ezért a téma lehatárolása is viszonylag egyszerűnek tűnik, hiszen a magánjogi felelősségen belül főként a kontraktuális felelősségről van szó. Természetesen ez nem zárja ki a deliktuális felelősség felbukkanását sem.

Miután a nemzetközi gazdasági kapcsolatoknak nincs homogén jogi rezsimje ezért esélytelen az egységes felelősségi szabályozás, ugyanakkor van felelős-

* Tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.

¹ Ld. KECSKÉS László: A civilisztika és a civilisztikai gondolkodás rétegei. In: *Székfoglaló előadások a Magyar Tudományos Akadémián*. Budapest, 2014. 46.

ségi sokszínűség. Ez az alaphelyzet leginkább azt a megoldást kínálná, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogforrásain (a nemzeti magán- és kereskedelmi jogi szabályai, a nemzetközileg egységesített regionális és univerzális jogegységesítést biztosító jog, a szokásjog, a mintaszabályzatok, szokványok és általános szerződési feltételek) vezessük végig a jogi felelősség intézményét. Ez a vállalkozás nyilvánvalóan nem teljesíthető egy emlékelőadás, de egy tanulmány keretében sem. Arra van csupán mód, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatokra irányadó színes joganyagból egyes elemeket kiemelve fontos felelősségi irányokat jelezzünk. Természetesen mindez azzal is jár, hogy az előadás – talán megbocsáthatóan – részleges eredményt nyújthat.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogában a felelősség intézménye két irányban ágazik el. A közjogi matériáját kitevő állami intézkedések és nemzetközi szerződések tekintetében elsődlegesen a közjogi felelősség hat, míg a magánjogi felelősségnek a vállalkozások, vállalatok gazdasági viszonyaiban ezen belül különösen a szerződéses kapcsolataiban van fő szerepe.

Talán érthető, hogy magánjogásként az utóbbi dimenzió rövid értékelésére törekszem az előadásomban.

Előre kell bocsátanom, hogy mind a Mádl–Vékás akadémikusok által írt „Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” című több kiadást is megért tankönyvben,² csakúgy Bánrévy Gábor professzor 2011-ben megjelent a „Nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga” című monográfiájában a felelősségi kérdéseknek csupán a tendenciáit felvillantó jeleivel találkozhatunk.³ Ezek sora – az időközben lezajlott gazdasági változásokra tekintettel – megítélésem szerint kiegészíthető, és ennek eredményeként tézisszerűen a következő globálisan ható felelősségi problémaszelvények említhetők meg a nemzetközi gazdasági kapcsolatok körében:

- 1) Az állam funkcionális immunitásával összefüggésben az állam és vállalatai elkülönülő felelősségi identitásából eredő kérdések újszerű jelentkezése, különös figyelemmel a versenyjogi hatásokra.⁴
- 2) A kontraktuális és deliktuális felelősség dogmatikájában és viszonyának elméleti és gyakorlati megközelítésében a polgári jog irodalmában új elemek hangsúlyozódnak.⁵

² LD. MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. 3. átdolgozott kiadás, Budapest, 1992. 171–172., 395.

³ LD. BÁNRÉVY GÁBOR: *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. Budapest, 2011. 97–98.

⁴ LD. MÁDL–VÉKÁS i. m. 191–192.

⁵ LD. SZALMA JÓZSEF: *Szerződésen kívüli felelősség az európai és a magyar magánjogban*. Budapest–Miskolc–Debrecen–Újvidék, ELTE–Bibor Kiadó, 2008.; FUGLINSZKY ÁDÁM: *A pol-*

- 3) A globalizáció felelősségi jogi következményei különösen a környezeti és természeti, kiváltképpen az ipari katasztrófák, országhatárokat átlépő levegő és vízszennyezésben álló károk bekövetkezése során mérhetőek.
- 4) A gazdasági–pénzügyi krízisek teremtette kihívások a szerződésen kívüli és a szerződéses felelősség körében egyaránt újszerű problémákat, megközelítéseket követelnek.
- 5) A kártérítési felelősség elveinek szerepe (prevenció, reparáció, teljes kártérítés elve, felelősség korlátozása és kizárása, a kártérítés mérséklése, a társadalmi kárelosztás biztosítási variánsainak átalakulása) az elmúlt néhány év nemzetközi és hazai joggyakorlatát is szemlélve átértékelődött.
- 6) Fontos fundamentális kérdés, hogy kell-e tovább szigorítani a magánjogi felelősséget, és hol milyen jellegű károkozások esetén kezdődjön a közjogi (büntetőjogi) beavatkozás?
- 7) A bírói jog egyre inkább sajátos *ius commune*-ként él és ennek lenyomatai leginkább a nemzetközi választottbírósági ítéletekben észlelhetők. Egyre inkább hódít a gazdasági kárfogalom, a kártérítési jog gazdasági elemzésének igénye mára már elodázhatatlan.
- 8) Az Európai Unió társasági jogi felelősségi szabályozásának fokozatos és egyre kiterjedtebb harmonizációja a korlátozott tagi felelősség, tisztviselői felelősség, felelősség áttörés, (*Piercing the corporate veil*, *Haftungsdurchgriff*), és a felelős társaságirányítás területein.

2. A felelősségi szabályozás változásairól és gazdasági meghatározottságáról

A vázolt felelősségi alapkérdések visszatükröződnek a különböző jogrendszerek felelősségi szabályozásában is. Több európai magánjogi kódexben (BGB, ABGB, Code civil, stb.), de az angol jogban is szétválasztásra kerül a szerződésszegésen alapuló és a szerződésen kívüli kártérítési felelősség és a különbségük, összefüggésük az egyik legnagyobb felelősségi kihívás. Emellett a különböző *quasi* deliktuális és *quasi* kontraktuális felelősségi tényállások területén is változások tapasztalhatók.

gári jogi felelősség útjai vegyes jogrendszerben. Quebec, Kanada. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2010.; NOCHTA TIBOR: *A kártérítési felelősség a 2013. évi V. törvény alapján.* Budapest, Menedzser Praxis Szakkönyvtár és Gazdasági Tanácsadó Kft., 2014.

A különböző jogrendszerekben hasonlónak mondható kárfelelősségi elvek a lényegi fundamentumai a felelősségi jog harmonizációjának, a jogközelítésnek. Olyan alapvető elvi kérdésekkel kell szembenéznie az elméletnek és a bírói gyakorlatnak, hogy melyek a modern korban a polgári jogi felelősség funkciói, mit jelent a prevenció és a reparáció gazdasági meghatározottsága. Ezen céltételezések mentén halad a rendes és választottbírói judikatúra, amely átlépve a jogrendszeri korlátokon a bírósági ítéletekben visszatükröződő felelősségi külön jogot állít a gazdasági fejlődés szolgálatába. A kártérítési felelősség talán legnehezebben megválaszolható fő kérdése a praxisban a felelősség–kockázat–veszély egymáshoz való viszonya és elhatárolásuk.

Egyre inkább megfigyelhető tendencia a kockázatmegosztás és kockázattelepítés, a potenciális károsultak veszélyközösségekbe történő integrálása. Ez a jogalkotástól azt is megkívánja, hogy a felelősségi és a kártérítési szabályok különválasztásra kerüljenek, a felelősségi mércét különösen a szerződéses károk esetében szigorítani szükséges, mert itt nem elégséges a mentesüléshez hivatkozni arra, hogy a szerződésszegő a lehetőségeihez képest mindent megtett, ha egyébként a teljesítési lehetőségeit a szerződéskötéskor nem jól mérte fel. Azaz a szerződésszegő nem mentheti ki magát a felróhatósága hiányának bizonyításával, miként ez a szerződésen kívüli (deliktuális) felelősségi szituációban elegendő.

A szigorúbb felelősség azért indokolt, mert szerződéses jogviszonyokban a feleknek már a szerződéskötéskor van lehetősége jobban kalkulálni a lehetséges kárkockázatokat és ennek megfelelően alakítani a szerződéses kötelezettségvállalásaikat. A szerződésen kívüli kár bekövetkezése általában váratlan, a károkozó és a károsult között a kötelem a jogellenes kár bekövetkezésével keletkezik. Ha a kockázatot a szerződések körében a szerződésszegő kötelezettre telepítjük, akkor valójában felelőssé is tesszük, ha nem akkor ez a kockázat a jogosultnál marad.

A kártérítési felelősség jelenkori prevenciós és reparációs funkcióit – különös figyelemmel a kereskedelmi szerződések körében – leginkább az előreláthatósági kritérium bevezetésével lehet szolgálni. Ezt a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban szerzett tapasztalatok igazolják. A kereskedelmi választott bírászkodás gyakorlata is ezt a jelenséget hűen leképezi.

A kimentés szigorítását jelenti, hogy a felelősségi kárkövetkezmények alól csak akkor mentesül a szerződésszegő, ha bizonyítja, hogy

- a kár az ellenőrzési körén kívül következett be és
- olyan objektív körülmény állt elő, amellyel a szerződéskötéskor nem számolt és nem is kellett számolnia, azaz azt nem láthatta előre, illetőleg

– a kár bekövetkezése és a következmények elkerülése, elhárítása nem volt elvárható.

Ellenőrzési körén kívüli körülménynek számít az, amire a fél nem képes hatni: *vis maior*, állami intézkedések (behozatali–kiviteli tilalom), súlyos üzembizonytalanság, radikális piaci változás (árrobbanás, pénzügyválság), sztrájk, vagy olyan mértékű beszerzési nehézség, amelynek oka, hogy eltűnik az áru a piacról. Az előre nem látható körülmény tekintetében annak van jelentősége, hogy az objektíve ne legyen előre látható a szerződéskötés idején.

Az elvárhatóság hiányát a szerződésszegés időpontjában kell vizsgálni és nem a szerződéskötéskor, mert a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülményre kell, hogy vonatkozzon, és nem a kárkövetkezésre. Példának okáért, ha a közlekedési útvonal lezárását már bejelentették, vagy azzal számolni kellett akkor ez előre látható a körülmény a szállító (fuvarozó) számára, tehát meg kell kísérelni más útvonalat keresni vagy máshonnan küldeni az árut. Önmagában a hatósági számlabefagyasztás miatti átmeneti fizetési nehézség esetén elvárható, hogy egy másik, esetleg külföldi számláról történjen az utalás.

A szerződésszegéssel okozott károkért való felelősségi szabályok szigorának enyhítése az alanyi jogok szabad gyakorlásának elvéből táplálkozó szerződési jogi diszpozitivitás alapján a felek számára lehetséges eszköz, de ennek mindenképpen határt szab a közrendbe ütközés, a felelősséget szűkítő szerződési feltétel tisztességtelensége és a joggal való visszaélés tilalma.

Az említett szerződési felelősségi irányokat az 1980-ban elfogadott Bécsi Vételi Egyezmény (CISG), az angol Áruk Adásvételének Törvénye (SGA), az UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts* és a *The Principles of European Contracts Law* (I.II 1999, III. 2002) és az Európai Parlament és Tanács rendelete a közös európai adásvételi jogról⁶ jelölik ki Európában illetőleg az Európai Unióban.

Az előreláthatóság kritériuma a szerződésen kívüli kártérítési felelősség körében nem a felelősség jogalapját határozza meg, hanem a kártérítés mértékére van hatással, hiszen a kár jellemzően a károkozó magatartással egy időben jelentkezik. Indokolatlan felelőssé tenni a károkozót olyan kárért, amelynek bekövetkezése a károkozásakor ésszerűen nem volt előre látható. Ezért alapvetően az elmaradt vagyoni előny esetében alkalmazandó kártérítést korlátozó eszköz miként ezt az európai deliktuális jogra nézve a Cristian von Bar vezette munkacsoport is megállapítja.

⁶ 2011/0284 (COD).

Másfelől indokolt a két felelősségi jogalap viszonyában a párhuzamos kártérítési igények kizárása is.

3. A kártérítési felelősség új kihívásai a gazdasági válsághelyzetekkel is terhes nemzetközi gazdasági kapcsolatokban

A pénzügyi–gazdasági krízisek a nemzetközi gazdasági kapcsolatok kereteit biztosító szerződések feltételeinek oldódását eredményezik, a szerződések felek által emelt támasztékait kezdik ki, és a szerződésről áthelyeződik a hangsúly a törvényre.⁷ Gyakran a körülményekben bekövetkező lényeges változások miatt a szerződések újra tárgyalására, bírói módosítására van szükség, mert a kötelembetöltés mértéke szerint a rendes szerződési kockázatot messze meghaladó áldozatra méltányosan nem lehet kötelezni senkit, akkor sem, ha a szolgáltatás egyébként sem fizikailag sem jogilag nem lehetetlenült⁸.

Egy szerződéses kötelezettség alóli mentesüléshez ugyanakkor, nem vezethet el az, ha valamelyik fél saját teljesítő képességét, a szerződési és piaci normál kockázatokat rosszul mérte fel.⁹ Ezért a felróhatósági elv alkalmazása nem hatékony a szerződésszegések világában, az előreláthatósági kritérium bevezetésre van szükség.

Korunkban a szerződési kockázatok növekedésének számos gazdasági és társadalmi oka van. Ezek sorában kiemelkedő jelentősége van a globalizációnak, amely a szerződést a törvény elé helyezte főként a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokban.¹⁰ A szerződés ma a jogegységesítés egyik legfontosabb eszköze is számít. A szerződési jogra jellemző az atipikusság (franchise, önálló kereskedelmi ügynöki szerződések, merchandising, befektetési megállapodások) a komplexitás a bonyolult üzleti tranzakciók lebonyolításához, a flexibilitás, új pénzügyi termékek szerződések által (fogyasztói hitel, lízing), az e-kereskedelem térhódítása, a szerződések tárgyai a testi tárgyak mellett egyre inkább az immateriális javak is (technológia transzfer, vállalati árjelzők).

⁷ Ld. Francesco GALGANO: *Globalizáció a jog tükrében. A gazdaság jogi elemzése.* (fordította: Metzinger Péter) Budapest, HVG-Orac, 2006. 10–11.

⁸ Ld. SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlatja.* II. köt. Budapest, Grill Kiadó, 1935. 103–104.

⁹ Ld. Pfv.IV.21.185/1984., BH 1985/12/470., LB Pfv.VIII. 20.872/1999., BH 2001/4.sz. 169-es jogeseteket.

¹⁰ Ld. GALGANO i. m. 10–11.

A felelősségi kötelem más, mint a szerződéses reláció, a károsult és a károkozó viszonya nem egyensúlyi helyzetet modellez, mint a szerződés. A kártérítési felelősség a kötelem rendellenes eredménye, a szerződés pedig a kívánt eredménye. Ebben a diszfunkcióban mindenképpen meg kell találni a kártérítésre kötelezéssel a kibillent egyensúly visszaállítását.

A felelősségi elméletek változását és a joggyakorlat alakulását szemügyre véve a felelősség egyre inkább objektívizálódik. Az ésszerűen cselekvő, érdekelt felismerni képes, „*reasonable man*” eszményképe az, amit meg kell céloznia szabályozásnak és a bírói gyakorlatnak. Ezt alkalmazzák a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokban és nemcsak fogyasztóvédelmi tárgyú ügyekben.

Az ügyletek a gazdasági tartalmának kiszélesedése, a nagyfokú rizikó és a kiszámíthatatlanság, amely az üzleti–gazdasági életet jellemzi. A felelősség ma ezért piaci kockázati elvek szerint működik.

A kártérítési felelősség nem egyszerűen kompenzációs természetű szankció, emellett a kockázat kiegyenlítés és minimalizálás is a célja, és ha ez így van, akkor a kockázatelosztásban, kockázat kiegyenlítésben a kárkötelem mindkét szereplőjét figyelembe kell venni.

A felelősségi szabályozással is erősíteni kell fontos érdekeket, példának okáért a fogyasztók védelmét és a tisztességes üzleti versenyt.

A jelenkor potenciális tömegkártípusaira (ipari katasztrófák, nukleáris létesítmények meghibásodása, a kísérleti űrkutatás felelősségi kérdéseire jogrendszereken átívelő felelősségi világjog megteremtése szükséges, amely e károk kompenzációjának gazdasági feltételeit képes megteremteni a felelősség és viszontbiztosítás segítségével.

A csődjogban, fizetéseképtelenségi jogban és cégjogban a tőketársaságok hitelezőinek védelme miatt a magánjogi felelősség közjogi leágazásait érhetjük tetten olyan esetekben, amikor a minősített többséget biztosító befolyással rendelkező tag – kihasználva a befolyását – hátrányos üzletpolitikát kényszerít a társaságra, és ez a társaság felszámolására vezet. Ekkor a befolyással rendelkező tag felelősséggel tartozik a hitelezőkkel szemben, annak ellenére, hogy a korlátolt felelősségű társaságban, illetve a részvénytársaságban a tagok nem kötelesek helytállni a társaság kötelezettségeiért.

A termékfelelősség szabályainak Uniós egységesítése, az élelmiszerbiztonsági szabályozás fokozatos harmonizálása az ipari és agrártermékek kereskedelmét is biztonságosabbá teszi.

A deliktuális felelősség körében biztosítani kívánatos a bíró felelősség méréséklésére vonatkozó hatalmát, ami méltányosságon alapszik. Indokolatlan lenne felelőssé tenni a szerződésen kívüli relációkban is a károkozót olyan károkért,

amelyek bekövetkezése a károkozásakor ésszerűen nem volt előre látható. Itt azt a kérdést kell eldönteni, hogy az okozatossági lánc megszakításának eszközét alkalmazza-e a jogalkotó vagy pedig az előreláthatósági kritériumnak a bevezetését.

Új fényt gyújtott a felelősségi jogban az *alternative liability* problémája környezetkárosítások esetén, amikor ugyanazon két vagy több magatartás ugyanazt a károsodást váltja ki és ez *in solidum*, tehát egyetemlegességi marasztalást eredményez.

4. A teljes kártérítés elvének érvényesüléséről a nemzetközi szerződési jogban

A Bécsi Vételi Egyezmény (CISG), az angol Áruk Adásvételének Törvénye (SGA), UNIDROIT Alapelvek, az PECL-alapelvek szerint is a kártérítés célja a károsultat olyan helyzetbe hozni, mintha a szerződésszegő teljesítette volna a szerződést illetőleg az üzletből várható haszon, nettó nyereség biztosítása.¹¹ A Bécsi Vételi Egyezményben kártérítés mértékét az előreláthatósági korlát kritériuma és a kárenyhítési kötelezettség határozza meg.¹² Az angol megoldás alapján pénzbeli elégtételadás történik a ténylegesen felmerülő és igazolt károk kompenzációjaként. A szerződésszegéssel okozott kár megtérítésére irányuló eljárásokban a bizonyítási kötelezettség és a bizonyítási teher tekintetében vannak eltérések az egyes európai jogrendszerekben. Az angol jogban a veszteség összecszerúségét is igazolni kell, míg egyes kontinentális jogrendszerekben az ésszerű bizonyosság csak a veszteség tényére szorítkozik, míg például a svájci jogban a *lucrum cessans* kárelem tekintetében igen magas fokú és szigorú bizonyítást kívánnak meg.¹³ Jár ugyanakkor kártérítés a CISG 74. Cikkelye alapján nyereség esélyének elvesztése miatt, és az UNIDROIT Alapelvek alapján is, az előfordulás valószínűségének arányában.¹⁴ A teljes kártérítés elvének megfelelően a CISG szerint a károsult követelheti a kárenyhítés érdekében megtett intézkedései ésszerű határig történő többletköltségei, a harmadik személyek által vele szemben támasztott pénzügyi veszteségei, a fedezeti vétellel járó többlet-

¹¹ Vö. Peter SCHLECHTRIEM – Ingeborg SCHWENZER: *Commentary on the Convention on the International Sale of Goods*. Oxford University Press, 746.

¹² Ld. CISG 74. cikkelyét.

¹³ Ld. SZABÓ Sarolta: A kártérítés mértékének kiszámítása a Bécsi Vételi Egyezmény szabályai alapján. *Külgazdaság Jogi Melléklet*, 2009/1–2. 2–3.

¹⁴ Ld. UNIDROIT 7.4.3. cikk.

költségei és a jó hírnevének sérelmét okozó kára megtérítését. Általános tilalom ugyanakkor a káron szerzés, azaz a kártérítés nem hozhatja jobb helyzetbe a károsultat annál amilyen helyzetbe a szerződés szerű teljesítés esetén kerülhetett volna. Nem támaszthat igényt a jogosult a szerződészegés miatti, bírósági jogvitával összefüggésben felmerült kiadásai megtérítésére és büntető kártérítésre. A kárenyhítési kötelezettség körében az ésszerűen elvárható mértékig követeli meg a felek eljárását. E körben vannak hasonlóságok és eltérések egyaránt.

Külön fontos felelősségi problémakör a felelősség korlátozásának kérdése. Az angol jogban a felelősségkorlátozás, sokkal inkább magából a szerződésből illetőleg annak szabályaiból a felek érdekei által motivált jelenség. Alapvető szerepe van 1854 óta az előreláthatósági korlátnak (*contemplation rule*) – mint felelősséget korlátozó elvnek – a szerződészegésen alapuló felelősség esetén. A német jog felfogásában – melynek alapjai egyébként a bírói gyakorlatban alakultak ki – vagy az ún. „*allgemeines Lebensrisiko*” (*Risikotragungsgedanke*), azaz az általános életbeli kockázatvállalás szüksége folytán kell a felelősség korlátozása, és a károkozó nem felel azért a kárért, ami ehhez a szférához tartozik hozzá vagy a megsértett kötelezettségek értékelésében a partnerek vagy a jogrend védelmének (*Schutzwecklehre*) célja a lényeges. A francia jogban, ha a szerződészegésért való felelősség alapja szándékos magatartás vagy súlyos gondatlanság, akkor a bírói gyakorlat a deliktuális felelősség irányába túllépi a szerződéses felelősséget. A Code civil 1150. §-a az előreláthatósági korlát felelősségi doktrínájának megfelelően kimondja, hogy csak azokat a károkat kell megtéríteni, amelyeket előre láttak vagy amelyeket előre láthattak volna.¹⁵

5. A 2011/0284 (COD) az Európai Parlament és Tanács a közös európai adásvételi jogról szóló rendeletének rövid méltatása

A fentiekben kifejtett felelősségi tendenciákat a közös adásvételi jogról szóló 2011-ben született rendelettel lehetséges leginkább verifikálni. Ezen okból előadásunk végén ezeket a normákat mutatjuk be és méltatjuk röviden.

Mindenekelőtt a Rendelet 159. cikkelye kimondja a hitelező kártérítéshez való jogát az adós szerződészegése által okozott hátrányért, kivéve ha a szerződészegést kimentették. A kártérítést megalapozó hátrányba beleértendő

¹⁵ Ld. NOCHTA Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004. 56–57.

az a jövőbeli hátrány is, amelynek bekövetkezésére az adós számíthat. A szerződésszegéssel okozott kárért a kártérítés általános mértékeként olyan összeget jelöl meg amely a hitelezőt abba a helyzetbe hozza, amelyben akkor lenne, ha a kötelezettséget szerződésszerűen teljesítették volna, vagy amennyiben ez nem lehetséges, a lehető leghasonlóbb helyzetbe. Az ilyen kártérítés fedezi a hitelező hátrányát és elmaradt hasznát is.(160. cikkely)

A hátránynak előreláthatónak kell lennie. mert adós csak azért a hátrányért felelős, amelyet előre látott vagy elvárhatóan előre láthatott volna a szerződéskötés időpontjában, mint a szerződésszegés eredményét.(161. cikkely)

Az adós nem felelős a hitelező által elszenvedett hátrányért abban a mértékben, amennyiben a hitelező közrehatott a szerződésszegésben vagy annak hatásaiban.(162. cikkely) Továbbá nem felelős a hitelező által elszenvedett hátrányért abban a mértékben, amennyiben a hitelező ésszerű lépésekkel csökkenthette volna a hátrányt. A hitelező jogosult minden olyan költségének megtérítésére, amely ésszerűen merült fel a hátrány csökkentésének megkísérlése során.(163. cikkely)

Sajátos felelőségi következménye van az ún. helyettesítő ügyletnek amely alapján az a hitelező, aki egészben vagy részben felmondott egy szerződést, továbbá ésszerű határidőn belül és ésszerű módon helyettesítő ügyletet kötött, – ha kártérítésre jogosult – követelheti a különbséget, amely a felmondott szerződés alapján fizetendő lett volna, és a helyettesítő ügylet alapján fizetendő összeg értéke között, emellett kártérítést kérhet bármely további öt ért hátrányért. Amennyiben a hitelező felmondta a szerződést és nem kötött helyettesítő ügyletet, de a teljesítésnek van folyó ára, a hitelező – ha kártérítésre jogosult – követelheti a különbséget a szerződéses ár és a felmondáskori folyó ár között, emellett kártérítést kérhet bármely további öt ért hátrányért. (164. és 165. cikkely) A késedelmes pénzfizetéshez kapcsolódóan a hitelező értesítés küldése nélkül jogosult a fizetés esedékességének időpontjától a fizetés időpontjáig az összeg után járó kamatra, és ezen kívül kártérítést kérhet az esetlegesen elszenvedett további hátrányokért. (165. és 166. cikkely)